

Franč Križnar

Ištitut glasbenoinformacijskih znanosti pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru

GLASBA BOJANA ADAMIČA V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE

Izvleček: Prispevek obravnava Adamičevo ustvarjalnost in poustvarjalnost v njegovem partizanskem obdobju, ki ga je preživel kot borec in vsestranski kulturnik v Glavnem štabu Narodnoosvobodilne vojske in Partizanskih odredov Slovenije na osvobojenem ozemlju Bele krajine, kjer je bil kot najvidnejši vodja zadolžen za kulturno in še posebej glasbeno življenje. Tu je ustanovil Godbo Glavnega štaba, bil med pobudniki Invalidskega pevskega zbora, nastopal na radiu Osvobodilna fronta in komponiral. Izmed okrog tridesetih del, ki so tako rekoč Adamičevi kompozicijski prvenci na področju klasične oz. resne glasbe, so se ohranili nekateri zbori, samospevi, komorna dela in skladbe za godbo na pihala.

Ključne besede: partizansko obdobje, Godba Glavnega štaba, zbor, samospev, pihalni orkester, komorna dela

Abstract: The article discusses the period the composer and interpreter Bojan Adamič spent as a partisan in the headquarters of the National Liberation Army and Partisan detachments in the liberated territory of Bela krajina. As one of the main figures responsible for the cultural and, especially, the musical life of the region, Adamič founded the Headquarters Military Band, encouraged the foundation of the Choir of the Disabled, performed on the Liberation Front Radio and also composed. About thirty preserved works, his first of the genre of classical or serious music, include choirs, art songs, chamber music and military band music.¹

Keywords: partisan period, Headquarters Military Band, choir, art song, wind orchestra, chamber music

Čas druge svetovne vojne

Davno pred vojno se je Bojan Adamič spoznal tako z godbo kot z različnimi glasbenimi instrumenti; in še več: še precej pred začetkom 2. svetovne vojne se je zapisal zabavni ali še bolj konkretno jazzovski glasbi. V juniju in juliju l. 1941 je pričel kot simpatizer OF po Ljubljani raznašati letake in sodelovati v raznih drugih (prepovedanih) akcijah. Za najvažnejšo dejavnost pa je smatral tisto, ki je bila povezana z glasbo in »njegovim« jazzom. V tem času so v Ljubljani ustanovili okoli deset jazzovskih sestavov – ansamblov s po 5–12 člani različnih zasedb. Ti ansambli so tudi pod okriljem Osvobodilne fronte (dalje OF) sestavljali jedro, iz katerega je nastal tudi jazzovski klub. Od članov ansamblov jih je kasneje precej umrlo, bilo pobitih, ostalo v taboriščih, ali pa so padli kot borci v partizanskih enotah. Z Adamičevim odhodom v partizane, v septembru 1943, v bojno enoto, se je ta njegov aktivistični del končal. Uspešno! Iz l. 1942 je (po)znana slika revijalnega nastopa instrumentalnega kvarteta, ki je v zasedbi: B. Adamič (harmonika), Vlado Golob (harmonika), Samo Hubad (kontrabas) in Leo Ponikvar (kitara), nastopil v ljubljanski Frančiškanski dvorani. Marsikateri zasluzki s teh nastopov so šli v korist OF. Adamič je odšel v partizane neposredno po italijanski kapitulaciji. Tu je prehodil zelo zanimivo pot od kurirja, prek mitraljezca do poveljnika oz. vodje kulturniške skupine (skupaj z Vladom Golobom). Na pomlad leta 1944 je bil iz (prvotne) Ljubljanske in IX.

¹ Prevod Aljoša Vrščaj.

brigade 18. (partizanske) divizije (delovala je tudi v hrvaškem zaledju Gorskega Kotarja) premeščen v Glavni štab Narodnoosvobodilne vojske (dalje GŠ NOV) in Partizanskih odredov Slovenije (dalje POS). Tam je postal pomočnik propagandnega oddelka in od tu naprej se je »mojstrova« pot v glasbenem pogledu samo še dvigala in se ni tako rekoč nikoli več pretrgala. Četudi je bila njegova primarna naloga ustanovitev partizanske godbe, je sam izjavil, da prav o tem ni imel kakšnega posebnega pojma (Pred vojno je igral tudi trobento!),²

O skladateljskih začetkih pravi: »[...] *Moja skladateljska kariera se je začela v partizanih, kjer nismo imeli niti not, niti papirja. Brigade so dobile papir, fantje so načrtali notne sisteme, jaz sem pa pisal enkrat kot Verdi, drugič kot Čajkovski, čeprav bi se najbrž oba v grobu obrnila, če bi me slišala. Toda najsi so bili inštrumenti, glasba in glasbeniki kakršnikoli, zavest, da imamo lastno godbo na pihala, ki jo ima sicer le redna vojska, je moralno prav dobro učinkovala. In tako smo z Godbo Glavnega štaba, ki je obstajala skoraj izključno iz invalidov in ranjenih borcev, tudi nekaj prispevali k skupni borbi. V partizanih sem bil sicer najprej mitraljezec (partizansko ime Gregor) v Ljubljanski oz. X. narodnoosvobodilni-udarni brigadi. Sovražni rafali so me temeljito izdelali blizu Ilove gore, moja dva pomočnika sta ostala na bojišču [...].³ Poleg številnih priredb je Adamič med vojno že napisal prve polke in uverture za vojaško godbo – imenoval jih je »vojaške pesmi(-ce)« – ki pa se, razen izjem, žal, niso ohranile.⁴ V času NOB, ko je bil B. Adamič dirigent Godbe GŠ NOV in POS, se je kmalu izkazal kot odličen skladatelj za potrebe vojnega časa, nekatere skladbe pa imajo tudi več umetniškega naboja, kot pravi zapis: »[...] *V obdobju NOB, ko je Bojan Adamič kot partizan vodil najrazličnejše glasbene skupine – od zborov do pihalnih orkestrorov – so nastala tudi njegova najbolj tenkočutna komorna dela [...].⁵ Mednje zagotovo sodita najmanj dve (ugotovljeni) deli, in sicer za komorno zasedbo, za violino in klavir: **Mesec (= Noč) na Travnih gori** in **Variacije na temo »Naglo puške smo zgrabili«** (oboje 1944). Obe omenjeni deli iz drugega obdobja naše NOB (1943–45) sodita v vrsto tistih glasbenih umetnin, ki jim še dandanes pripisujemo poleg primarne utilitaristične funkcije tudi umetnostno. Umetnostna funkcija pa se ni vedno ujemala z angažiranimi idejnimi kriteriji, zato ji je pripisati še višje estetske, tj. umetnostne kriterije. Ker je tudi (slovenska) glasba v NOB služila določenemu namenu oz. celotnemu narodovemu poslanstvu in zato tudi v nobenem od nakazanih primerov ni bila sama sebi namen, je bila še vedno do skrajnosti angažirana. Zato prav te, kvalitetnejše kompozicije tistega časa, zdrže vso umetnostno (glasbeno) kritiko; tudi obe omenjeni Adamičevi deli.**

Od poletja 1943 do pomladi 1945 je 12 slovenskih partizanskih skladateljev napisalo prek 50 samospievov. Med njimi je bil tudi B. Adamič, ki je napisal dva partizanska samospieva: *Zdravo, tovariš* (na bes. Toneta Seliškarja) in *Pesem talcev/Talcem* (Karel Destovnik - Kajuh). Gre za skladateljeve tovrstne kompozicijske prvence. Tako je razumeti precejšnjo Adamičevo previdnost v gradnji, upoštevanje tonalnosti, značilnosti harmonskih zvez in podobno. Od obeh zagotovo izstopa samospiev *Zdravo, tovariš*. Bolj

2 Prim. Bojan Adamič, »Sjećanja na moj rad ...«, *Muzika i muzičari u NOB, Zbornik sećanja*. Beograd: SOKOJ, SUMUJ, SUMPJ, SUOUJI, SOREUJ, 1982, str. 15–16.

3 Prav tam, str. 17.

4 Prim. Janez Martinc, »Bojan Adamič sedemdesetletnik«, *Delo*, 5. 6. 1982, str. 5.

5 Prav tam.

6 Rokopis in prepis partov za violino in klavir hrani Glasbena zbirka NUK, fond Bojan Adamič.

kot drugi (samospev) je koncipiran recitativno, oddaljuje pa se tudi od romantičnega načina izražanja. Išče nove barve in se podaja v dramatičnost. Po skladateljevih besedah se je še nekaj tovrstnih del izgubilo; nazadnje naj bi bili v arhivu godbe oz. Vojaškega orkestra Ljubljana, katerega arhiv pa je menda v zgodnjih 90-ih letih izginil neznanu kam. Oba Adamičeva samospeva sta bila objavljena v tisku v povojni zbirki 17-ih samospevov (Ljubljana, 1945). Adamič je bil eden tistih, ki do tedaj niso imeli kakšne posebne (formalne) skladateljske izobrazbe, četudi je obiskoval pouk trobente in orgel (na srednji glasbeni šoli) in študiral klavir (diplomiral na Glasbeni akademiji), v času šolanja na srednji in visoki stopnji pa je pridobil tudi nekaj znanj iz kompozicije. Posebno vpliven je bil učitelj in skladatelj Slavko Osterc. Res pa je, da je več kot spretno improviziral na klavirju in verjetno ga je prav ta sposobnost v času partizanstva pripeljala v skladateljske vode. Po Adamičevih besedah so samospevi zahtevali kar dobre pevce in tako sta bila omenjena namenjena sopranistki Nadi Vidmarjevi, tudi članici kulturniške skupine GŠ NOV in POS.⁷ B. Adamič je kot pomočnik načelnika Propagandnega oddelka v GŠ NOV in POS razmeroma v miru in veliko komponiral ali prirejal za Godbo GŠ.

B. Adamič, s partizanskim ilegalnim imenom Gregor, je bil v znameniti nemški zimski ofenzivi 1943/44 (9. 11. 1943) pri Boštechah hudo ranjen, zato je bil nekaj časa na rehabilitaciji poškodovane hrbtenice prav v GŠ NOV in POS.⁸ V tem času (1944) je postal najprej član, potem pa (drugi) pomočnik načelnika za propagando z nalogo: organizirati vojaško godbo – pihalni orkester. Nazadnje je postal šef kulturno-prosvetnega odseka.⁹ V popisni poli B. Adamiča¹⁰ je navedeno: »[...] po poklicu pianist, zadnjo službo je opravljal na radiu, izobrazba: 6 gimnazij, absolvirana Pravna fakulteta, Glasbena akademija v Ljubljani, v jugoslovanski vojski je imel čin podporočnika, v narodnoosvobodilni vojski pa čin poročnika ... Ocenjen je bil kot zelo hraber, odličen mitraljezec, po značaju tovariški, vesele narave, iskren, neoseben, discipliniran in pošten. Bil je član Komunistične partije [...]«. Ko je spomladi leta 1944 okreval, se je pridružil GŠ NOV in POS, kjer je postal namestnik načelnika za propagando – njegova primarna naloga pa je bila organizacija vojaške godbe. Prek Poloma je odšel v Črnomelj in nato v Dragatuš, kjer je bil takrat GŠ, vendar se je soočil s težavo, saj za bodoči orkester ni bilo nikakršnih materialnih potrebščin in ne glasbenikov. Nihče tudi ni imel rešitve, kako vse potrebno pridobiti. Ker pa je Adamič opravljal poleg že navedenih dolžnosti in funkcij tudi naloge referenta za glasbo pri umetniškem oddelku Odseka za prosveto Predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (dalje SNOS),¹¹ se je v tem znašel tudi organizacijsko: razposlali so razpise in borci-glasbeniki, ki so jih slučajno prebrali, so se oglasili. Med njimi je bilo tudi nekaj res sijajnih glasbenikov. Zbrali so tudi instrumente, sicer menda precej slabe, a vendar - imeli so jih. Adamič je kmalu začel tudi komponirati. Poleg naročil in potreb za tradicionalne partizanske in radijske mitinge Radia OF (dalje ROF) so bile to zelo kmalu tudi koračnice za godbo oziroma pihalni orkester. Zaradi njegove nagnjenosti k jazzovski glasbi, tudi pri snovanju skladb za potrebe partizanskega časa, ni bil daleč od jazzu, saj je partizanske koračnice snoval kot evergreene: z refrenom v sredini. Po godbenem uvodu ostanejo v refrenu samo (mali) boben z dvema pihaloma. Vsi

7 Prim. *Samospevi 1943–1945*, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1971, str. XX, XXVII.

8 Prim. Arhiv Republike Slovenije, fond Glavni štab NOV in POS, SI AS 1851, pop. enota 2118.

9 Prav tam.

10 Prav tam, Kartoteka borcev, škatla 197.

11 Prav tam, Glavni štab NOV in POS, SI AS 1643, Predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta.

preostali (godbeniki) pa medtem pojejo ritmizirano v sinkopah. Nad tem sta bila navdušena tudi oba vrhovna poveljnika slovenske vojske: politkomisar Boris Kidrič in komandant Franc Rozman - Stane. Prav ROF si brez Adamiča niso mogli predstavljati. Povsod je bil uporaben, od tega, da je z igranjem klavirja mašil oziroma dopolnjeval program radia, pa do ustvarjanja novih skladb. Zato je imel Bojan na ROF dve imeni, ki sta zelo natančno označevali smer ali smeri njegovega delovanja: kadar je šlo za resnejše partizanske speve ali za resnejše nastope, je nastopal kot Bojan Adamič, kadar pa je šlo za lahkotnejšo, »meščansko«, nekdanjo ljubljansko–purgarsko glasbo v rahlo sentimentalni obliki, je nastopal kot tovariš Janez Gregor. Veliko lažje so ga pridobili za igranje lahkotnejše ali ljudske pa tudi partizanske glasbe kot pa za klasiko oz. resno glasbo. B. Adamič se je dobesedno otepal kakršnihkoli zvez z resnim (glasbenim) repertoarjem, zato so ga komaj prepričali, da je na klavirju spremljal violinista Karla Rupla in da se je pripravil na tak koncert z večjo strogostjo in zbranoostjo kakor za desetine svojih, »lahkih« koncertov. Tako se je Adamičevo delo v GŠ NOV in POS razdelilo na **pet** nekako enakovrednih delov oz. aktivnosti: vodil je vojaško godbo, po organizacijski strani je skrbel za partizansko glasbo (v celoti), tudi za Invalidski pevski zbor, bil je improvizator ROF in ne nazadnje skladatelj; pa še kaj bi se našlo.

V I. 1944 so pričeli na (prvem) slovenskem osvobojenem ozemlju Bele krajine (in drugod) ustanavljati tudi prve vojaške (partizanske) godbe (= pihalne orkestre). V začetku marca (1944) so bile poslane vsem partizanskim borbenim enotam depeše – informacija in hkrati (po)vabila morebitnim glasbenikom–instrumentalistom. Prvi godbeniki so prišli po tej nalogi v GŠ NOV in POS že koncem istega meseca (marec 1944). Godba je bila ustanovljena 17. aprila, prvokrat pa je bila uradno priznana 18. junija. GŠ NOV in POS je 18. avgusta 1944 ukazal ustanoviti Vojaški godbi GŠ NOV in POS in VII. korpusa.¹² Godba GŠ NOV in POS je bila spočetka majhna. V njej je bilo komaj deset, enajst (največ 14) ljudi, vendar so začeli vaditi takoj, ko so se zbrali. Komandir orkestra je postal Alojz Gostiša, njegov politkomisar pa je bil klarinetist Stane Kermelj. Glavna Adamičeva dolžnost je po ustanovitvi godbe ostalo tiskanje notnega materiala, delo z orkestrom, organiziranje tečajev za zborovodje in nadzor nad (vsemi) glasbenimi aktivnostmi, seveda ob dirigiranju, nastopih z orkestrom, igranju klavirja, spremljavi pevcev – in ne nazadnje, kot primarno: komponiranje!¹³ Za prvi nastop godbe bi lahko rekli, da je bil nenavaden, saj je poleg pevskih točk najprej na njem nastopil samo eden od glasbenikov–instrumentalistov – basist, o čemer obstaja naslednji zapis: »[...] *Poveljnik F. Rozman Stane je ukazal, da moramo nastopiti v Dragatušu, kjer so bile nastanjene tuje misije in ves glavni štab. Za glavno točko drugega dela sporeda je bil napovedan nastop Godbe GŠ NOV in POS. Napovedal sem, kakšno vlogo so nam dali na tem nastopu, a ker smo partizani vedno (i)novatorji, bo tudi ta program nekaj posebnega: kmalu se je na odru pojavil (prvi) član orkestra. Okrog vratu je imel pompadon (bas), obrit že dolgo ni bil, nosil pa je temna očala. V basu je imel italijansko karabinko, bajonet pa je štrlel ven. Povedal je, da se je javil na razpis za članstvo v Godbi. Nato se je sklonil in obrnil inštrument tako, da je padla karabinka iz njega in se je bajonet zapičil v zemljo. Potem se je usedel, a stol je imel le tri noge, zato se je godbenik ves čas lovil z ene strani na drugo. In*

12 Prim. Odredbo št. 366 z dne 18. 8. 1944 GŠ NOV in POS (v arhivu MNZS) in op. 100 v F. Križnar (1988/89), str. 457.

13 Prim. Adamič, Bojan, »Sjećanja na moj rad ...«, n. d., str. 20.

kakor je nihal on, je nihalo vse občinstvo. Ko pa je hotel basist zatrobiti, ni bilo iz inštrumenta nobenega glasu. Spomnil se je, da mora vzeti ven iz odmevnika nogavice pa *malico in še kaj*. Potem je privlekel še iz žepa ventile in izvijač, na kar je popravil inštrument ter šele za tem spustil prve tone. Na podoben način so prišli na oder še preostali člani godbe, občinstvo pa se je tako krohotalo, da je bilo prav vseeno, če so sploh kaj igrali ali ne. Slišati jih tako niso mogli. Potem so fantje stopili na drugo stran odra in zapeli dve ljudski pesmi. Zelo lepo. To je bil ves program, ki pa je trajal celo uro. Nato me je poklical tov. Stane (Franc Rozman), a še preden mi je lahko kaj očital, so se drugi zbrali okrog naju in mi čestitali. Američan je npr. rekel, da oni niti na slovitem Broadwayu česa takega ne spravijo skupaj. Čestitali so tudi Stanetu [...]« (iz zasebnega arhiva, hrani Alenka Adamič). Pozneje se je pridružila partizanom še celotna hrastniška Rudarska godba, ki je »[...] v celoti v inštrumenti in notnim gradivom vred prišla v partizane. Ta znameniti odhod, ki je verjetno edinstven v zgodovini revolucionarnih gibanj vsega sveta, je z učinkovito pomočjo hrastniške revolucionarne organizacije, izpeljal Jože Brun. 19. jul. 1944 je z močno Kneislovo koračnico Pozdrav iz Knina prikorakal s celotno godbo v vas, kjer je bilo nastanjeno poveljstvo VII. Korpusa NOV in POS. J. Brun je raportiral: 'Tovariš komisar' tvoje povelje je izvršeno! Tu je hrastniška rudarska godba z vsemi inštrumenti [...]!«¹⁴ V Selu pri Otovcu jih je sprejela 14-članska Godba GŠ NOV in POS. Njen kapelnik Drago Lorbek je takoj ocenil sposobnost Hrastničanov in hotel nemudoma okrepiti svoj korpus z najboljšimi novinci. Toda Revirčani se niso dali razpustiti, češ da so prišli prostovoljno k partizanom kot godba in ne kot posamezniki, in da bodo zato ostali skupaj. Nesoglasja so se kmalu zgladila in že čez nekaj dni se je hrastniška Godba združila z Godbo GŠ NOV in POS in začela vaditi. Nato je prišlo v Belo krajino še 12 godbenikov s Primorske, v avgustu (1944) pa še nepopolna rudarska godba iz Zagorja ob Savi. Selo je tako postalo vas partizanskih godbenikov. B. Adamič in D. Lorbek sta nato 17. avgusta (1944) kljub ugovarjanju Hrastničanov, po nalogu Oddelka za agitacijo in propagando GŠ NOV in POS, le reorganizirala godbo. Najprej sta ustanovila Godbo GŠ, ki so jo sestavljali: prejšnja Lorbekova godba, del zagorske rudarske godbe in 7 Hrastničanov. Hrastniško godbo pa je okrepilo 10 Zagorjanov in Primorec Mirko Kraševac. To je bila zdaj partizanska Godba VII. Korpusa, ki je štela 30 mož.¹⁵ Potem je bilo delo veliko lažje. Nastopali sta obe godbi, rudarsko, ki se je imenovala Godba VII. Korpusa, je vodil J. Brun, Godbo GŠ NOV in POS pa B. Adamič in Drago Lorbek. Slednji se je temeljito spoznal na svoje delo in veliko pripomogel k razvoju glasbenikov in godbeniške literature. Na dan 23. avgusta (1944) sta politkomisar Godbe GŠ NOV in POS – klarinetist Stanko Kermelj in komandir godbe Alojz Gostiša podala pisno poročilo šefu Glasbene sekcije B. Adamiču o stanju v obeh godbah, kjer je navedeno, da je Godba GŠ imela 40 članov (in še dodatno kapelnika, politkomisarja, ki je bil obenem tudi klarinetist in 7 spremljevalcev), Godba VII. Korpusa pa 30 godbenikov (in še kapelnika, politkomisarja in 5 spremljevalcev).¹⁶ 9. februarja leta 1945 so godbeniki VII. Korpusa v vaški dvorani v Gradacu proslavili 96-obljetnico smrti pesnika Franceta Prešerna. Nato je prišel v Gradac tudi B. Adamič. Brunov orkester mu je zaigral nekaj ubranih melodij. Priljubljeni glasbenik je bil zelo zadovoljen. Od tam so 1. marca odšli v Črnomelj, kjer so se skupaj z

14 Prim. Jože Štok-Korotan, »Godba na bojišču«, *Borec*, L. VIII/8, št. 11, nov. 1956, str. 434.

15 Prav tam, str. 438.

16 Prim. Jani Šalomon, »Jože Brun – partizanski dirigent in skladatelj«, *Ljubljana-Maribor*, 2012, avtorjev tipkopis.

Godbo GŠ pripravljali na monstre, tj. velikanski, tudi »pošasten« koncert. D. Lorbek je dirigiral Godbi korpusa, J. Brun pa Godbi GŠ, da bi se obe godbi privadili obema dirigentoma. Orkester je štel 70 mož. V nedeljo, 4. marca (1945) zjutraj, so godbeniki igrali po mestu budnico, zvečer pa sta obe godbi priredili že omenjeni monstre koncert na glavnem trgu v Črnomlju. Po 5-dnevnem gostovanju v korpusnih enotah, sta se obe Godbi sešli v Črnomlju, kjer sta igrali za razvedrilo. Na skupnem nedeljskem koncertu pa sta spet dirigirala Brun in Lorbek. Vsem je še posebej odleglo, ko je prišla tudi v Belo krajino vest, da se IV. armada bliža Sloveniji. Tako jim je 30. aprila (1945) dežurni Korpusa sporočil: »*Naprej, proti Ljubljani!*« Brunovi vojaki so bili takoj nared in odrinili so čez Tančo goro in Predgrad po dolini Kolpe. Spotoma so si razpoloženju in veselim vestem dajali duška z glasbo. Godbeniki so se objemali in vzklikali, peli partizanske pesmi, igrali in vriskali. »*Naprej, v Ljubljano!*« je zaklical kapelnik Brun, zbral godbenike in v zboru so odkorakali proti Ljubljani. Vmes so obrnili kamion in si s tem skrajšali sicer dolgo pot. Na Rakovniku pri Ljubljani so poskakali z njega in igraje borbene partizanske pesmi odkorakali v mesto. Množica ljudstva jih je obsula s cvetjem, dekleta pa so jim pripenjala rdeče nageljne. Na cestah in ulicah, koder je godba korakala in igrala, je bilo živo kot na mravljišču. Za in pred njimi so se valile navdušene množice.¹⁷ Iz repertoarja ene in druge godbe lahko razberemo, da sta od Adamičevih del za pihalni orkester igrali le njegovo priredbo koračnice Milana Apiha *Bilečanka*.¹⁸

Ko se je bližal konec vojne, so se začeli med partizani v izvirni glasbeni produkciji pojavljati recidivi na malomeščansko »lahko glasbo«. Jože Javoršek je o tovrstni glasbi B. Adamiča, nastajajoči že na osvobojenem ozemlju, ki jo je predvajal ROF, zapisal: »[...] *Njegova glasben smer bi v partizanih pred letom 1943 nikakor ne prišla v poštev, zakaj pred italijansko kapitulacijo je bila partizanska umetnost popolnoma asketska, njen asketizem pa se je razblinjal, kolikor bliže so prihajali dnevi svobode. In tako je Adamičeva glasba postala v resnici nekakšen znanilec svobode, hkrati pa se je v njegovem muzikalnem svetu kazal nekdanji malomeščanski svet, ki se je pogumno in spretno prebijal na dan, da bi v novi obliki zasedel Slovenijo [...]*«¹⁹ Vseskozi do konca vojne pa je B. Adamič še veliko koncertiral kot pianist!

Iz 2. svetovne vojne je izšel kot oficir s činom kapetana in z medaljo za hrabrost. Po vojni je bilo v Trstu (mednarodno) tekmovanje godb, pihalnih orkestrrov. Igrali, koncertirali oz. tekmovali so Američani, Angleži, Francozi, Italijani in Slovenci; seveda naši z najslabšimi instrumenti. Z igranjem ene izmed Adamičevih skladb – evegreenom (s petjem; alla *Tratata – zdaj igra naša muzika*) pa so zmagali! Kmalu po vojni je B. Adamič 26. 6. 1946 nastopil kot dirigent Orkestra Radia Ljubljana na njihovem koncertu s slušatelji in učenci ob sklepu študijskega leta 1945/46 na novo preimenovane ljubljanske Akademije za glasbo.²⁰ Iz »njegove« medvojne Godbe GŠ NOV in POS sta se po vojni po številnih spremembah neposredno razvila Vojaški orkester Ljubljana (do 22. 10. 1992) in Plesni orkester Radia Ljubljana (PURL), danes Big band RTV Slovenija.

Adamič je bil po osvoboditvi Trsta najprej razporejen v delo tamkajšnje radijske postaje, od koder se je potem zelo kmalu vrnil v Ljubljano in se vedno bolj vračal v svoje

¹⁷ Prim. Jože Štok-Korotan, n. d., str. 498.

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ Prim. Jože Javoršek, *Radio osvobodilna fronta*, Ljubljana: Knjižnica OF, 6, 1979, str. 252 in Miklavž Komel, *Kako misliti partizansko umetnost*. Ljubljana: Založba cf., 2009, str. 472.

²⁰ Prim. gradivo – sporede – koncertne liste v mapi B. Adamič v Glasbeni zbirki NUK.

stare ustvarjalne in poustvarjalne, zabavne in jazzovske vode. Postal je urednik in pomočnik direktorja na takratnem Radiu Ljubljana. Povezal se je s Triglav filmom in zanj napisal glasbo za prvi slovenski dokumentarni film *Mladina gradi*. Za njo je prejel zlato medaljo na filmskem festivalu v Benetkah. Sledil je bogat opus filmske glasbe, ki šteje več kot 200 enot. Kljub Plesnemu in Zabavnemu orkestru Radia Ljubljana pa je bil po vojni jazz v Beogradu in drugod po Jugoslaviji še vedno »svinjska glava«, kar pa se je čez nekaj let prav po zaslugi B. Adamiča in njegovih vsestranskih prizadevanjih spremenilo v prid jazza.

Delo

Poleg tega, da je bil B. Adamič borec, partizan in da je v času med leti 1943–45 skomponiral tudi nekaj angažiranih del, je bil ves čas aktiven poustvarjalec, glasbenik izvajalec. Največkrat ga najdemo kot solista (pianista in harmonikarja) na ROF.²¹ Kot kapelnik Godbe GŠ NOV in POS na osvobojenem ozemlju Bele krajine (od 1944 do osvoboditve leta 1945) se je po razpoložljivih in dokumentiranih podatkih pojavil kar štiriinštiridesetkrat;²² najdemo pa ga še kot kapelnika (raznih) komornih pihalnih ansamblov (ad hoc).²³ V okviru vseh (javnih) nastopov in sodelovanja v radijskih oddajah ROF-a (od leta 1941–45 je bilo le-teh ugotovljenih med 460 in 570). Samo B. Adamič je opravil več kot 60 takih nastopov in to samo v dobrem letu in pol svoje partizanščine (od septembra 1943 do maja 1945), dodati pa je treba še (neugotovljeno) število nastopov pihalnih komornih ansamblov, ki sta jih v Črnomlju vodila B. Adamič in Marjan Kozina; slabih 10% vseh ugotovljenih in evidentiranih nastopov je torej pripadlo samo Adamiču.²⁴ Največ Adamičeve partizanske glasbene poustvarjalne ali izvajalske dejavnosti je zabeležene v zvezi z mitingi,²⁵ kjer je imel Adamič kar večplastno vlogo, saj je nastopil tudi kot zborovodja, harmonikar in celo (dramski) igralec.²⁶

21 Prim. Franc Križnar (1992), str. 141.

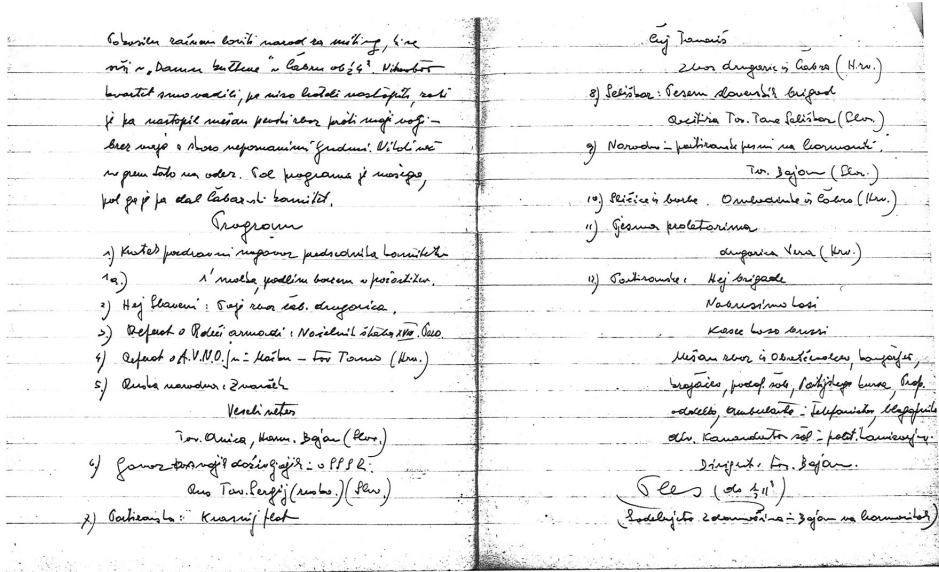
22 Prav tam.

23 Prav tam, str. 142.

24 Prav tam, str. 144–45.

25 Angl.: *meeting*: sestanek, shod; zbor, množično zborovanje; fig. veselica (prim. Verbinc, Franc, *Slovar tujk*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1968, str. 458). Prvi skromni začetki le-teh segajo v romantično dobo prve partizanščine: taborni ogenj in senca stoletnih dreves, zaščita bojnih patrol in partizanskih straž, komisar s komandirjem sredi svoje »družinice« v večernem razgovoru – to je okolje prve partizanske pesmi, recitacije, soldaške burke, politične in kulturne ure. Iz vsega tega so se rodili tudi prvi množični sestanki naših borcev s prebivalstvom – prvi mitingi. Potekali so po ustaljenem scenariju: govor, pesem, (umetniška) beseda, beseda o dogodkih doma in na tujem, šale, harmonika in naposled nemara še ples. Podobne prireditve so poimenovali tudi sestanek ali akademija, saj so se po vsebinski strani ločevale med seboj kot: politične, kulturno-prosvetne, recitacijske, zabavne idr. Za vse to pa je veljal bolj ali manj ustaljeni vrstni red točk: govor, recitacije oz. deklamacije, petje posameznikov (solistov) in zbora, ples, šaljni prizori in igre, enodejanke ali skeči. V vseh teh točkah pa je bilo bistveno idejno povezovanje med enotami partizanske vojske s civilnim prebivalstvom na terenu, za širjenje idej osvobodilnega boja, pridobivanje ljudi v pomoč partizanski vojski, širjenje politične vzgoje, splošne izobrazbe pa tudi prirejanje zabav in razvedrila. Tako različen značaj mitingov je zaposlil veliko ljudi in jih politično in kulturno razgibal ter aktiviral. Temu »vzorc« dokaj pisanega sporeda mitinga pa je skoraj redno sledila zabava kot zelo priljubljena oblika množičnega shajanja. Mitingi so kar najmočneje poudarjali svoj agitacijski, propagandni in politični namen. Raven teh nastopov se je polagoma dvigala, odvisna je bila od števila in možnosti izobraženih in razgledanih borcev ter prebivalstva (prim. Križnar, Franc, *Slovenska glasba v NOB*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1992, str. 18–19.).

26 Prim. Bojan Adamič, Dnevnik 1944 (30. 1. – 6. 6. 1944), str. 2–9 (orig. hrani Adamičeva hčerka Alenka Adamič).

Slika 1: iz Dnevnika B. Adamiča, 30. 1. – 6. 6. 1944; rkp., orig. hrani hči Alenka Adamič; nedelja, 20. 2. 1944 v Domu kulture v Čabru, str. 34–35; B. Adamič je igral harmoniko in spremljal Anico (Čepe), nastopil je zbor iz Čabra. Adamič je igral solistično harmoniko (ljudske in partizanske pesmi), dirigiral mešanemu zboru in izvedel *Hej brigade*, *Nabrusimo kose*, *Kosec koso brusi* ...

V času vojne so v četah ustanovljali kulturniške skupine. Tista, v kateri je na začetku partizanskega obdobja deloval Bojan, je imela pevski kvartet, dva harmonikarja – to sta bila B. Adamič in Vlado Golob – in recitatorja. Vlogo govornika je prevzel kar politkomisar. Na eni od nedeljskih maš je Bojan igral celo orgle.²⁷ Ko se je v zgodnjem letu 1944 začela nemška ofenziva, so se razmere močno spremenile. Sem in tja je skupina še nastopala, vendar zelo poredko, saj je bil Adamič proti koncu le-te ranjen. Ker se je očitno kar precej ukvarjal z mitingi, se njegov osebni dnevnik konča celo »s sporedi za nekaj mitingov oz. kako se organizira miting in kaj je potrebno pri tem«.²⁸ Enemu od srečanj s kulturniški skupinami, ki so delovale na osvobojenem ozemlju, pa bi lahko rekli, da je bilo za Adamiča »usodno«. Na neki prireditvi je spoznal mlado dekle Barbaro (Černič), ki mu je bila takoj všeč in jo je povabil na kosilo v GŠ. Kasneje sta se poročila.

Adamičeva »partizanska pesmica« *Če zapojemo veselo* za mladinski ali otroški zbor je nastala v l. 1944 v Črnomlju na verze Franceta Kosmača. Tu je bilo še nekaj naslovov, ki jih je kasneje uporabil v zabavni glasbi: *Beli kurir*, *Pastirček* (za zbor in orkester), med njimi pa tudi nekaj skladb za (manjše) komorne zasedbe. Ko je prišla »Adamičeva« Godba GŠ NOV in POS (v maju) 1945 v Ljubljano in je kasneje postala divizijski orkester Ljubljane (kasneje pa Vojaški orkester Ljubljane), se je večina tega Adamičevega opusa izgubila; razen *Polke* in (Partizanske) *Uverture*. Tako je bilo po Adamičevih besedah izgubljenih 30–40 skladb, ki jih je napisal v času druge svetovne vojne.²⁹

27 Prav tam, 27. 2. 1944 - nedelja, str. 43.

28 Prav tam (brez oznake strani).

29 Prim. Bojan Adamič, »Sjećanja na moj rad ...«, n. d., str. 20.

ZDRAVO, TOVARJŠ
(besedilo: TONE SELIŠKAR)

SOSTENUTO Bojan Adamič

5

Slika 2: Bojan Adamič, samospev *Zdravo, tovariš* (bes. Tone Seliškar; tisk: Umetnost in revolucija-Samospevi, 1943–1945, Knjižnica NOV in POS – Glasbena zbirka, ur. Ciril Cvetko, Partizanska knjiga, Ljubljana 1971, str. 5).

Iz (medvojnega) opusa B. Adamiča

- *Bilečanka* za godbo (prir. B. Adamič);
- *Če zapojemo veselo* za mladinski ali otroški zbor; pesem je nastala v l. 1944 v Črnomlju,³⁰ (prvič) je bila objavljena v pesmarici *Partizanski napevi IOOF* (1945), str. 60, objava v zbirki *Vstanite sužnji* (1976) pa je povzeta po zbirki *Zborovske pesmi* (PK 1970), str. 68;³¹
- Glasbena spremljava za proslavo VDV brigade za ženski in mladinski zbor in pihalni orkester (godbo) na temo Milana Apiha (komp. pred 7. 11. 1944 v Črnomlju); skladba bi trajala polno uro (!) in bi morala biti prvič izvedena 7. 11. 1944. Zaradi smrti komandanta Franca Rozmana -Staneta je bila prireditev preložena;³²
- *Himna X. Ljubljanske brigade* za godbo (prir. B. Adamič);

³⁰ Prim. *Pesem borb in zmag*, Ljubljana: Borec, 1964, str. 85 in Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 293.

³¹ Prim. *Vstanite sužnji*, Ljubljana: Borec, 1976, str. 358–59 in 567.

³² Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 94–95 in Franc Križnar (1988/89), prav tam.

- *Hlapec Jernej*, zvočna kulisa k drami za trobento in boben (komponirano poleti 1944, izvedeno v času NOB, datum ni znan, partitura ni ohranjena);³³
- *Koračnica godbe GŠ* za pihalni orkester (= godbo);³⁴
- *Koračnica veteranov godbe* za pihalni orkester (= godbo);³⁵
- *Letalska* po ruskem napevu sovjetskih letalcev prir. – instrumentiral B. Adamič (?);³⁶
- *Mesec* (= Noč) na Travnji gori za violino in klavir (komp. februarja ali proti koncu l. 1944 na Travnji gori, krstna izvedba v letu 1944/45: Karlo Rupel – violina in Pavel Šivic – klavir, potem pa še na drugih kulturnih prireditvah na osvobojenem ozemlju na Dolenjskem in na radijski postaji ROF);³⁷
- *Mi vsi smo mladi* za jazzovski ansambel (prvič izvedena med vojno, značilna improvizacija, partitura ni ohranjena);³⁸
- *Nabrusimo kose* za godbo (prir. B. Adamič);
- *Naša pesem* (neznana zasedba);³⁹
- *Oj ta vojaški boben* za godbo (prir. B. Adamič);
- (Partizanska) *Uvertura* za pihalni orkester (= godbo; komp. 1944/45 v Črnomlju, ko je bil B. Adamič z Dragom Lorbkom vodja Godbe GŠ NOV in POS);⁴⁰
- *Pesem talcev/Talcem* (komp. 1944/45 na bes. Karla Destovnika - Kajuha), samospev za glas in spremljavo;⁴¹
- *Polka* za pihalni orkester (= godbo) je Adamič (tako kot več skladb za male pihalne sestave), napisal za GŠ NOV in POS, poleg tega je instrumentiral še številne himne (zlasti zavezniških držav, kot so ameriška, britanska, sovjetska ...), koračnice in druge skladbe, ki so bile potrebne za programe te godbe;⁴²
- *Pomladni trio* za pihalni orkester (= godbo);⁴³
- *Slavnostna uvertura* za godbo;
- *Slovenska zemlja, sveta* za tri pevske soliste (2 soprana in tenor), mešani in otroški zbor in klavir (rkp. last Cirila Cvetka, zaznamek v MNZS⁴⁴);
- *Trio* za tri klarinete (partitura in parti izgubljeni);⁴⁵
- *Variacije na temo »Bilečanka«* za violino in klavir (komponirano konec l. 1944, njena prva in nadaljnja izvajalca Karlo Rupel – violina in Pavel Šivic – klavir);⁴⁶
- *Variacije na temo »Naglo puške smo zgrabili«* za violino in klavir (krstna izvedba 15. 10. 1944: Karlo Rupel – violina in Pavel Šivic – klavir,⁴⁷ ponatis v Ed. DSS⁴⁸);

33 Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 309.

34 Prav tam, str. 306.

35 Prav tam.

36 Prav tam, str. 312.

37 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 95 in Franc Križnar (1988/89), prav tam.

38 Prim. Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 308.

39 Prim. *Vstanite sužnji*, n. d., str. 297.

40 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 95 in Franc Križnar 1988/89), n. d., str. 307.

41 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 90 in Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 303.

42 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 95 in Franc Križnar (1988/89), prav tam (partitura v arhivu Orkestra slovenske policije).

43 *Pesem Borb in zmag*, n. d., prav tam.

44 Prim. Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 274.

45 Prav tam.

46 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 95 in Franc Križnar (1988/89), n. d., prav tam.

47 Prav tam.

48 Prim. *Violina & klavir*, selektorja in redaktorja Tomaž Lorenz in Alenka Šček Lorenz, Ljubljana: DSS, 2004. partitura na str. 60–64, violinski part str. 22–23.

- *Večer v gozdu* (?);⁴⁹

- *Zdravo, tovariši!* (komp. 1944/45 na bes. Toneta Seliškarja), samospev za glas in spremljavo;⁵⁰

Kot ugotavljamo, je bil B. Adamič v času svoje aktivne partizanščine (večinoma na ozemlju svobodnega ozemlja Bele krajine) avtor 4 vokalnih del (zborov), dveh samospevov, 13 instrumentalnih del, dveh skladb za neznano zasedbo, skupaj torej 21 del.⁵¹ Po filmski glasbi je drugi najobširnejši Adamičev opus za pihalni orkester oziroma godbo (ok. 160 skladb). Tej zasedbi je ostal zvest skoraj do konca svojega življenja, saj je med njegovimi zadnjimi deli npr. tudi muzikal *Sneguljčica* (1993), ki ga je namenil pevskim solistom, zboru in pihalnemu orkestru.

TALCEM
(BESEDILO: KAREL DESTOVNIK-KAJUH)

ZELO MIRNO BOJAN ADAMIČ

Le ni-kar ne jočite za
na-mi, že-ne, matere, dekle-ta, jubri

Slika 3: Bojan Adamič, samospev *Talceem/Pesem talcev* (bes. Karel Destovnik - Kajuh; tisk: *Umetnost in revolucija – Samospevi, 1943–1945*, Knjižnica NOV in POS – Glasbena zbirka, ur. Ciril Cvetko, Partizanska knjiga, Ljubljana 1971, str. 1).

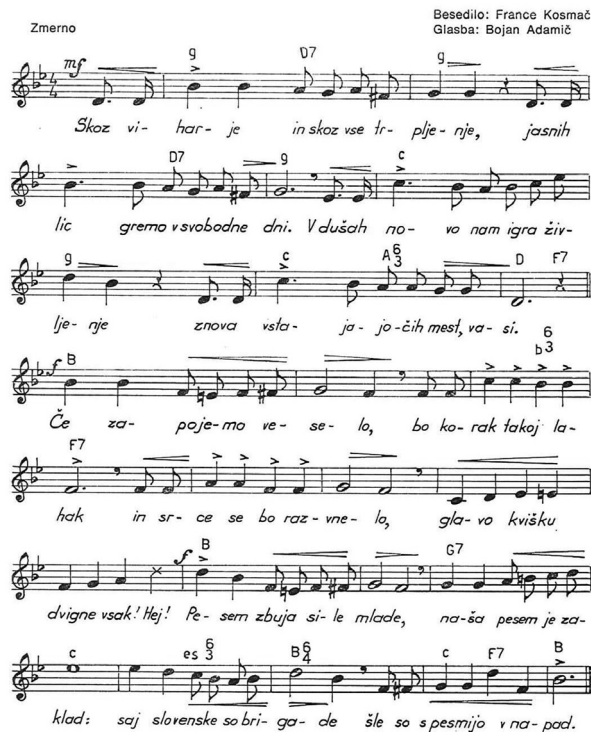
49 Prim. Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 315.

50 Prim. *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 90 in Franc Križnar (1988/89), n. d., str. 305.

51 Prim. Franc Križnar (1992), n. d., str. 146. Tukaj se ta interpretacija malce razlikuje od predhodne (Prim. Radovan Gobec, *Pesem borb in zmag*, n. d., str. 15), ki navaja v skupnem seštevku »le« 8 Adamičevih del; od tega: nobenega zbora, en mladinski zbor, 2 samospeva in 5 instrumentalnih, vokalno-instrumentalnih in scenskih del.

ČE ZAPOJEMO VESELO

Zmerno Besedilo: France Kosmač
Glasba: Bojan Adamič

Skoz vihar-je in skoz vse trplje-nje, jasnih
lic gremo vsvobodne dni. V dušah no-vo nam igra živ-
lje-nje znova vsta-ja-jo-čih mest, va-si.
Če za-poje-mo ve-se-lo, bo ko-rak takoj la-
hak in sr-ce se bo raz-vne-lo, gla-vo kvišku.
dvigne vsak! Hej! Pe-sem zbuj-a si-le mlade, na-ša pesem je za-
klad: saj slovenske so bri-ga-de šle so s pesmijo v na-pad.

Slika 4: Bojan Adamič, *Če zapojemo veselo*, moški zbor a cappella (bes. France Kosmač; vir: Partizanski pevski zbor, Ljubljana).

»Postscriptum/Pripis«

Nekaj tovrstne ustvarjalne, tj. kompozicijske refleksije na vojna leta je Adamiču ostalo še po vojni. To vsekakor dokazujejo naslovi skladb, ki jih je ali komponiral ali priredil, kot so npr.: *Druže Tito* (bes. Jovica Škoro), *Mi smo Titovi mornarji* (skladatelj Emil Glavnik, prir. B. Adamič na bes. Manka Golarja), *Spomin na osvoboditev* (na bes. Toneta Pavčka in Franceta Kosmača; 1985), *Titu* (bes. Branko Šömen), *Vojak na straži* (bes. France Filipič), *Vojaški konj* (bes. Janez Menart), *Vojska miru* (bes. Dušan Bižal). Pisal pa je tudi glasbo na srbsko-hrvaška besedila Branka Karakaša, Stjepana Benzona idr.⁵² Da je B. Adamič ves čas ostal zvest duhu partizanske dobe, ki jo je obarval z zabavno glasbo in jazzom, dokazujejo tudi nekateri filmi, za katere je napisal glasbeno spremljavo, kot so na primer kratki dokumentarni, propagandni, reportažni ali igrani filmi: *Maščujmo in kaznujmo* (1946, režiser Dušan Povh), *Mladina gradi* (1946, režiser France Štiglic), *Prvi maj v Trstu* (1948, režiser Mirko Grobler), *Bodoči čuvarji neba* (1949, režiser Jane Kavčič), *Za novo*

52 Prim. arhivske mape B. Adamiča (A-Ž) v NUK, Glasbena zbirka.

zemljo in kruh (1950, režiser Ernest Adamič), *Koraki v svobodo* (1951, režiser Jane Kavčič), *Obnova v deželi svobode* (1955, režiserja Metka in Metod Badjura), *Partizanske kolone* (1958, režiser Branko Vukotič), *Ko vojaški bobni utihnejo* (1960, režiser Miloš Bukumirovič), *To bo novo mesto* (1960, režiser Miloš Bukumirovič), *Oklepnik* (1961, režiser Oto Deneš), *Pesem o moji deželi* (1962, režiser Stole Jankovič) idr. Podobno zasnovana je tudi Adamičeva glasba za nekatere celovečerne (igrane) filme: *Trenutki odločitve* (1955, režiser František Čap), *Ne obračaj se, sine* (1956, režiser Branko Bauer), *Rafal v nebo* (1956, režiser Vojislav Bjenjaš), *Tri četrtnine sonca* (1959, režiser Jože Babič), *X-25 javlja* (1960, režiser František Čap), *Partizanske zgodbe* (1960, režiser Stole Jankovič), *Signali nad mestom* (1960, režiser Živorad Mitrovič), *Pesem* (1961, režiser Radoš Novakovič), *Srečni umirajo dvakrat* (1966, režiser Gojko Šipovac), *Diverzanti* (1967, režiser Hajrudin Krvavac), *Mali vojaki* (1967, režiser Bahrudin Čengić), *Most* (1969, režiser Hajrudin Krvavac), *Valter brani Sarajevo* (1972, režiser Hajrudin Krvavac), *Slike iz življenja udarnika* (1972, režiser Bahrudin Čengić), *Dekliški most* (1976, režiser Miomir Stamenković), *Partizanska eskadrila* (1979, režiser Hajrudin Krvavac), *Nasvidenje v naslednji vojni* (1980, režiser Živojin Pavlovič) in še v TV-dramah, igratih, nanizankah, kot so: *Frontno gledališče – Igralska skupina IX. korpusa* (1975, režiser Janez Drozg), *Frontno gledališče – »Veseli teater«* (1975, režiser Janez Drozg) idr.

Slika 5: Bojan Adamič, *Polka za pihalni orkester – godbo, 1944* (orig. rkp. partit. B. Adamič; kopijo orig. hrani arhiv Orkestra slovenske policije), str. 1.

Partitura/Conductor score **POLKA** comp. & arr. Bojan ADAMIČ

♩ = 112 A stacc.

© Copyright by HARTMAN d.o.o. Glasbena založba, Maribor
Vse pravice pridržane. Fotokopiranje in prepisovanje prepovedano
01.0078.48

vzorec - ni za javno uporabo

Slika 6: Bojan Adamič, *Polka* za pihalni orkester – godbo, 1944, tisk: Maribor: Založba Hartman, 1999, str. 1.

Zaključek

Adamičev ustvarjalni opus v času 2. svetovne vojne ni bil niti velik niti tako pomemben, da bi ga lahko ob vrednotenju njegove celotne bibliografije primerjali z njegovim velikim pomenom v slovenski glasbi v času druge polovice 20. stoletja. Pa vendarle lahko na podlagi le nekaj ohranjenih del izmed ok. 30 napisanih v tistem času (1943/45) ugotovimo, da so prenekateri njegovi samospevi, zbori in koračnice (= «partizanske pesmi-ce»), mnogo več kot pa zgolj utilitaristična oz. uporabna muzika tistih časov. Petje, ki ga je B. Adamič že takrat položil v usta in med note partov instrumentov godbe, tj. pihalnega orkestra (alla njegova *Tratata – zdaj igra naša muzika*) pa je (tudi po njegovih besedah) pomenilo nekaj povsem novega: po vsebini in obliki in je že takoj neposredno po koncu vojne pomenilo določene (tekmovalne) rezultate v Trstu (1945). Del teh ugotovitev velja še dandanes, saj so Adamičeva dela za godbene sestave še vedno živa in redno prisotna na pultilih naših godb. Tako kot oba njegova samospeva (*Pesem talcev, Zdravo, tovariš!*), ki sodita v sam vrh slovenske vokalno-instrumentalne miniature tistega časa in če dodamo še zbor *Če zapojemo veselo*, je to prav tisti del Adamičeve ustvarjalnosti, ki bo ostal trajno zapisan v slovensko glasbeno zgodovino. Četudi je v večini danih primerov šlo za Adamičeve ustvarjalne prvence, v njih ne najdemo kakšnih bistvenih (kompozicijskih) zadreg, pa čeprav ni imel za seboj čisto prave oziroma uradno dokončane »kompozicijske šole«. Bil pa je glasbenik, ki mu je njegova poustvarjalna potencia nenehno narekovala ustvarjalnost. Če že v teh njegovih prvencih, ki so bili tako ali drugače tudi utilitaristični (tako za IPZ, Godbo, SNG in ROF »Kričač« s pevci in instrumentalisti–solisti), iščemo Adamičeve umetniške potence, jih seveda tudi najdemo. Je pa še nekaj, kar veje tudi iz njegove kar najbolj »resne« oz. »klasične« glasbe: ta že v vojnih časih zveni krepko zabavno (tako v melodičnih, ritmičnih, harmonskih in oblikovnih pogledih). V njih je moč zaslediti zametke (Adamičevih tako značilnih) kasnejših modusov in refrenov. Torej je kar precej ustvarjalnih in še posebej kompozicijskih nastavkov, ki vejejo iz Adamičevega medvojnega (glasbenega) opusa (1943/45) in so dobili svoj pomen in (do)končni smisel v nadaljnjem in mnogostranem (povojnem) delovanju in mojstrovem opusu. Prisotni so v dirigiranju, ki se je pričelo z Godbo GŠ NOV in POS, klavirskih (in harmonikarskih) skladbah in improvizacijah, v njegovih skladbah za pihala, trobila in tolkala (ali za godbo, ki je kasneje prešla v big band), v vokalni (vzori v medvojnih samospevih in zborih) in v vsem tem se je enormno razprostrl v zabavno glasbo, popevke in šansone in ne nazadnje: idejno. Kljub temu da je bil B. Adamič vseskozi zelo blizu orgelski instrument, se je le-ta tudi po njegovi (osnovni) zasnovi prelevil v orkester različnih zasedb: zabavni, pihalni, simfonični ...

Bojan Adamič se je s svojim kratkim predvojnim in medvojnim delovanjem na področju zabavne in jazzovske glasbe in navkljub šolanju za ti. »klasičnega« glasbenika, na podlagi kratke medvojne (1943/45) epizode organizatorja, glasbenega interpreta in ustvarjalca na področju t.i. resne oz. klasične glasbe, prelevil v legendarnega slovenskega skladatelja filmske, scenske in zabavne glasbe.

Slika 7: Bojan Adamič, *Mesec (= Noč) na Travnih gori* za violino in klavir (orig. rkp., 1944; hrani NUK – Glasbena zbirka), str. 1.

Slika 8: Nikolaj Pirnat, *Bojan Adamič* (karikatura), 1944 (hrani fototeka Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani).

Dodatek: Adamič Bojan, skladbe iz časa NOB (1943–45)⁵³

Mešani zbor in klavir:

SLOVENSKA ZEMLJA, SVETA ... (za 3 pevske solite: 2 soprana in tenor, mešani in otroški zbor in klavir) – last C. Cvetka (zanznamek v MNZ Lj.).

Mladinski – otroški zbor:

ČE ZAPOJEMO VESELO (bes. France Kosmač), komp. 1944 za enoglasni zbor a cappella.

Samospevi:

PESEM TALCEV/TALCEM (bes. Karel Destovnik - Kajuh), komp. 1944/45,

ZDRAVO, TOVARIŠ! (bes. Tone Seliškar), komp. 1944/45.

Godbe-pihalni orkestri:

(PARTIZANSKA) UVERTURA, komp. 1944/45 v Črnomlju,

POLKA, komp. 1944,

KORAČNICA GODBE GŠ,

KORAČNICA VETERANOV,

POMLADNI TRIO,

SLAVNOSTNA UVERTURA.

Vokalni solisti, zbor in orkester:

GLASBENA SPREMLJAVA za proslavo VDV brigade, komp. pred 7. 11. 1944 v Črnomlju za godbo (pih. ork.), ženski in mladinska zbor (na temo Milana Apiha).

Mali orkester, jazz in plesna dela:

MI VSI SMO ŠE MLADI za jazzovski ansambel (prvič izvedena med vojno – improviz., partit. ni ohranjena).

Komorna dela:

HLAPEC JERNEJ, zvočna kulisa k drami, komp. poleti 1944 za trobento in boben (skladba je bila izvedena med NOB, partit. ni ohranjena),

MESEC (= NOČ) NA TRAVNI GORI za violino in klavir (komp. feb. 1944 na Travnih gori; krstna izvedba 1944/45: Karlo Rupel – violina in Pavel Šivic – klavir),

TRIO za tri klarinete (partit. in parti izgubljeni),

VARIACIJE na temo „Bilečanka“ za violino in klavir (komp. konec 1944),

VARIACIJE na temo “Naglo puške smo zgrabili” za violino in klavir (krstna izvedba 15. 10. 1944: Karlo Rupel – violina in Pavel Šivic – klavir).

Brez znane zasedbe:

LETALSKA – po ruskem napevu pesmi sovjetskih letalcev, instrumentalna skladba (?),

VEČER V GOZDU (?).

⁵³ Sestavljeno po Franc Križnar, *Slovenska glasba v NOB*, n. d., str. 101–134.

Slika 11: Bojan Adamič skupaj s kolegom, dirigentom Godbe GŠ NOV in POS Dragom Lorbkom (1904–1987; sep. 1944; orig. hrani fototeka Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani).

Slika 12: Bojan Adamič (skozi okno gleda slovenski partizanski skladatelj in pedagog Anton Lavrin; 1908–1965; Bela krajina, 12. 4. 1945; foto Stana Vinšek; orig. hrani fototeka Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani).

Slika 13: Adamič dirigira Godbi GŠ NOV in POS (avg. 1944), v zasebni lasti.

Kratice

ARS	- Arhiv Republike Slovenije
DSS	- Društvo slovenskih skladateljev
Ed. DSS	- Edicije Društva slovenskih skladateljev
FF	- Filozofska fakulteta (UL, Univerze v Ljubljani)
GA	- Glasbena akademija (danes Akademija za glasbo)
GŠ	- Glavni štab
GŠ NOV in POS	- Glavni štab narodnoosvobodilne vojske in Partizanskih odredov Slovenije
GZ NUK	- Glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice (v Ljubljani)
IGIZ/IMIS	
CIMRS UM	- Inštitut glasbenoinformacijskih znanosti/Institute for Music Information Science pri Centru za interdisciplinarne in multidisciplinarne raziskave in študije Univerze v Mariboru
IOOF	- Izvršni odbor Osvobodilne fronte
IPZ	- Invalidski pevski zbor
MNZS	- Muzej novejšje zgodovine Slovenije
NOB	- Narodnoosvobodilni boj, borba
NUK	- Narodna in univerzitetna knjižnica
OF	- Osvobodilna fronta
PIPZ	- Partizanski invalidski pevski zbor
PD	- Prešernova družba
PK	- Partizanska knjiga
PORL	- Plesni orkester Radia Ljubljana
ROF	- Radio OF (= Osvobodilne fronte)
RTV	- Radiotelevizija Slovenije
SNG	- Slovensko narodno gledališče
SNOS	- Slovenski narodnoosvobodilni svet
SOKOJ	- Savez organizacija kompozitorja Jugoslavije
SUMPJ	- Savez udruženja muzičkih pedagoga Jugoslavije
SUMUJ	- Savez organizacija muzičkih umetnika Jugoslavije
SUOUJ	- Savez udruženja orekstarskih umetnika Jugoslavije
VDV	- Vojska državne varnosti
ZI	- Znanstveni inštitut (FF, Filozofske fakultete v Ljubljani)
ZZB NOV	- Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne borbe

Literatura in viri

- Adamič, Bojan, Dnevnik, (rkp., 1944), v zapuščini hčerke Alenke Adamič.
- Adamič, Bojan, *Mesec na Travnji gori* za violino in klavir, Ljubljana: Ed. DSS 1724, 2004.
- Adamič, Bojan, *Variacije na temo NAGLO PUŠKE SMO ZGRABILI* za violino in klavir, prepisklavirskega parta (zapuščina B. Adamiča v NUK, Glasbena zbirka, 1. mapa, Kronika).
- Arhiv Orkestra slovenske policije.
- Arhiv Orkestra slovenske vojske.
- Budkovič, Cvetko, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II, od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946*, Ljubljana: ZI FF, 1995.
- Javoršek, Jože, *Radio Ljubljana*, Osvobodilna fronta, Knjižnica OF, 6, 1979.
- Komel, Miklavž, *Kako misliti partizansko umetnost*, Ljubljana: Založba I^{*}cf., 2009.
- Križnar, Franc, *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju* (magistrska naloga), Ljubljana: FF, 1988–89.
- Križnar, Franc, *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju*, Ljubljana: ZI FF, 1992.
- Križnar, Franc, Pinter, Tihomir, *Sodobni slovenski skladatelji/Contemporary Slovene Composers*) in *Sto slovenskih skladateljev*, Ljubljana: PD, 1997.
- Luković, Petar, »Paberki iz življenja in dela« / »Bojan Adamič« / »Večni fant s trobento« (v: *Nedeljski dnevnik*, L. XXVII/27, 1988, št. 310, 13. 11. 1988, str. 25 do L. XXVII/27, 1988, št. 343, 18. 12. 1988, str. 25.).
- MUZIKA I MUZIČARI U NOB, Zbornik sećanja, Beograd: SOKOJ, SUMUJ, SUMPJ, SUOUJ, SOREUJ, 1982.
- MUZIKA IZZA BODLJIKAVIH ŽICA, Zbornik sećanja, Beograd: SUMUJ, SOKOJ, SUOUJ, SUMPJ, 1985.
- Orkester slovenske vojske, programski list za koncert 3. apr. 2012 v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma.
- Pesem borb in zmag*, izdano ob 20-letnici PIPZ Ljubljana, Ljubljana: Borec, 1964.
- Samospevi 1943–1945*, Ljubljana: Knjižnica NOV in POS, Glasbena zbirka, uredila Glasbena komisija Sveta za negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije (ur. in uvod napisal Ciril Cvetko), 1971.
- Spletna stran: <http://www.bojan-adamic.si>.
- Šalomon, Jani (2012), »Jože Brun-partizanski dirigent in skladatelj«, avtorjev tipkopis za mednarodni interdisciplinarni simpozij Maribor 2012: Kultura v času druge svetovne vojne 1939–1945, Muzej narodne osvoboditve Maribor in IGIZ/IMIS CIMRS UM (v tisku; uporabljeno s pisnim dovoljenjem avtorja).

Štok-Korotan, Jože, »Godba na bojišču« (v: *Borec*, L. VIII/8, št. 11 /nov. 1956, str. 434–38/ in nadaljevanje in konec, prav tam, št. 12 /dec. 1956, str. 495–98.).

VSTANITE SUŽNJI, *Zbirka revolucionarnih pesmi narodov vsega sveta* (ur. Milan Apih, Rafael Ajlec, Radovan Gobec, dr. Radoslav Hrovatin), Ljubljana: Borec, 1976.

Zdravo, tovariš! Partizanski samospevi za glas in klavir, Slovenski umetniški klub, Ljubljana: 1945.

Zapuščina Bojana Adamiča na zasebnem naslovu Alenke Adamič.

Bojan Adamič's Music During World War II

Summary

The Adamič's creativeness works during the Second World War isn't neither great neither that significant in the whole composer's bibliography (his works) that we can compare by his the whole important meaning in Slovenian music during the second half of the 20th century. By some Adamič's kept works among his round 30 compositions from that time (1943/45) we can confirm, that some of his works as are: songs, choirs and marches (= the "partisans /short/ songs") they are the great then usefulness i.e. utility music from that times. The singing which then B. Adamič put it in the mouth and in the notes of instrumental parts of the military bands i.e. wind bands. By the author's words this was some new: as to contents and formal which were immediately after the end of the (Second World) War. It meant decided (rival) results in Trieste (1945); the part of these statements is costing today but they are the Bojan Adamič's works are "alive" always and they are usually presented on the desks of our military bands; not only in this solemn year. As together Adamič's songs (*Pesem talcev, Zdravo, tovariš!*) which are came out from the War years in the top of the Slovenian vocal-instrumental miniatures of that time and space and the choir *Če zapojemo veselo*. It is the same repertory of Bojan Adamič's creativeness which Bojan Adamič's Music During World War II would stay permanent written in Slovene music history and in actually music of our time and space. Although in these cases have been for Adamič's creativeness (music) firstlings in it we can't find what kind fundamental (compositing) embarrassments. For all that Adamič was not behind he has never "compositional school". He was the musician of course whom the performance potence continullay extended, even it reached and too reached by the creativeness. If it was in these his (compositions) firstlings – which were so and so usefulness – (as an IPZ, Godba, SNG and ROF "Kričič" by singers and instrumental players-soloists) we are looking for the Adamič's artistic potence, we can find. But there are something which are following from this Adamič's what the best "serious" i.e. "classical" music: this was then strongly sounded entertaining (by the melodious, rhythmical, harmonic and formal sights), that we don't write can trace the origin (to Bojan Adamič that significant) later modes and refrains. There are many creativeness (musical) and special compositional piece added. They are ensued from the Adamič's between the World War Two (music) works (1943/45). It had itself significant and (end)final meaning in towards and multilateral (after War) "the master" Bojan Adamič's activities and in works: in conducting which was start by Godba GŠ NOV and POS, in piano (and accordion) music pieces and improvisations, in (the preference) music, the pieces for wood-wind and wind instruments and for percussion (or military band which was later stopped in the big band), in vocal (which came from between the World War Two songs and choruses) which was enormous spread in the entertainment music, songs and chansons and not finally: by opinion. Although has been to B. Adamič very favorite music instrument the organ it was by its (elementary) design to change in orchestra of various casts: entertainment-, wind-, symphonic-, ...

Bojan Adamič is assured by very short pre-War and between the World War Two activities by the area entertainment and jazz music and for all that previous education by i.e. “classical” musician, by the short between the World War Two (1943/45) episode as an organizer and musician interpret and the creator by the area i.e. serious i.e. classical music, he went over to legendary Slovenian composer of the film-, scene- and entertainment music.